

Woerden, 25 juni 2010

Ons kenmerk: MPL/154157/2010

Doorkiesnummer: 0348 - 75 35 51

Onderwerp: Examenprofiel en Examinering in het MBO op orde

Geachte heer/mevrouw,

Met deze brief willen wij u inlichten over de recente ontwikkelingen rondom het project Examenprofiel.

Inleiding

De kwaliteit van de mbo-examens moet snel beter. Het beroepenveld heeft aarzelingen, de politiek stelt centrale examens voor, een aantal examens scoort nog niet voldoende in het onderzoek van de inspectie. Om antwoord te geven op deze zorgen en om examinering verder op orde te brengen is een proces in gang gezet door de Landelijke Regiegroep Examinering, een initiatief van de MBO Raad en Colo in samenwerking met MKB Nederland/VNO-NCW, PAEPON en AOC Raad.

De projectleider Examenprofiel heeft een rapportage opgeleverd over de tweede fase. In aanvulling daarop beoogt deze notitie in bestuurlijke zin een beeld te schetsen van de voortgang van dit traject en aan te geven waar de regiegroep en de nieuwe Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o. willen uitkomen. Ofwel een strategisch antwoord op de vraag: Wanneer zijn de examens in het mbo op welke wijze op orde gebracht?

Project Examenprofiel

In de eerste twee fasen van het project Examenprofiel is een landelijk format ontwikkeld. Het landelijke format en het procesmodel vormen de kaders voor sectorale afspraken

over taken en verantwoordelijkheden van onderwijs en bedrijfsleven. Het examenprofiel biedt transparantie en heeft een functie als gespreksagenda in de regio. Binnen de kaders is er voldoende ruimte voor regionale invulling door de instelling op basis van de specifieke relatie met het regionale bedrijfsleven.

De regiegroep heeft in haar vergadering van 4 juni 2010 de rapportage van alle activiteiten besproken. Op hoofdlijnen oordeelde de regiegroep dat de resultaten voldoende vertrouwenwekkend zijn. Op basis van de eerste ervaringen vindt de regiegroep dat de tijd rijp is om in een vervolgfase te werken aan de voorbereiding van de implementatie. Zodat we uitkomen op een kwaliteit van examinering in het mbo, waarover alle stakeholders hun vertrouwen uitspreken.

In juni zijn de opbrengsten, conclusies en vervolgstappen voorgelegd aan de achterbannen van de regiegroep. Hun is verzocht in te stemmen met de gekozen koers en de daaruit volgende consequenties. Op 21 juni 2010 heeft de Landelijke Regiegroep Examinering besloten dat er voldoende draagvlak is voor het project en er voldoende voortgang geboekt is en het project dus zal worden voortgezet. Aan deze beslissing zijn een aantal randvoorwaarden verbonden, namelijk gelijkwaardigheid in betrokkenheid van het georganiseerde bedrijfsleven, betaalbaarheid, proportionaliteit van het toezicht en concretisering van het eindresultaat. Na een half jaar zal worden bekeken in hoeverre is voldaan aan deze voorwaarden. In deze brief staat beschreven waar we op uitkomen m.b.t. examinering in het mbo, wat de rol van het sectorale examenprofiel daarbij is en welke consequenties dit heeft voor onderwijsinstellingen, branches, kenniscentra en de overheid.

Kwaliteit van examinering en de rol van het examenprofiel

Voor het project Examenprofiel heeft de regiegroep doelstellingen geformuleerd, waarop na de eerste twee fasen de volgende resultaten zijn te melden:

- Meer vertrouwen in de kwaliteit van examinering: Er is sprake van een door onderwijs en bedrijfsleven gezamenlijk gevoelde verantwoordelijkheid. Ook de intentieverklaring¹ heeft daaraan bijgedragen. De pilot laat zien dat de afspraken werkbaar zijn en dat het examenprofiel geen onnodige gevolgen heeft in sectoren met een goede examenpraktijk.
- Betrokkenheid van het georganiseerde bedrijfsleven bij de examinering: De onderwijscommissie van MKB-VNO/NCW heeft zich positief uitgelaten over de basis die nu gelegd is. Waar sommige branches en onderwijs vorig jaar met elkaar in een

¹ Op 10 maart 2010 is er door het georganiseerd bedrijfsleven, onderwijs en kenniscentra een intentieverklaring ondertekend waarin alle partijen gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen voor het middelbaar beroepsonderwijs.

patstelling lagen, heeft men zich nu positief uitgelaten over het ontwikkelde examenprofiel.

- Verbetering van de kwaliteit van examinering: Transparantie en vergelijkbaarheid gaan hand in hand. Door transparante processen op instellingsniveau, gekoppeld aan een sectoraal examenprofiel, wordt het mogelijk gefundeerde uitspraken te doen over de examenkwaliteit.
- Verdere standaardisering van de examinering: Het wordt duidelijk dat ook in de uitvoering van examinering standaardisering mogelijk is. Gezamenlijk ontwikkelde exameninstrumenten kunnen beter gelegitimeerd worden door de koppeling aan het sectorale examenprofiel.
- Terugdringen van bureaucratie: Op dit moment is nog onvoldoende helder of het examenprofiel bijdraagt aan afname van bureaucratie. Wel is duidelijk dat met landelijke examinering de bureaucratie en de kosten zeker niet per definitie minder worden. De stelling is dat standaardisatie kan (en zal) leiden tot een optimum met proportioneel toezicht, waardoor instellingen ruimte houden om de eigen, goede dingen te doen.

Na de pilotfase constateren de regiegroepleden dat examenprofielen onderdeel moeten zijn van examinering in brede zin en dat we moeten kijken naar het totaal op drie aggregatieniveaus:

- landelijk (één format),
- sectoraal (een examenprofiel voor iedere (bundel) van kwalificatiedossier(s))
- op instellingsniveau (een binnen het examenprofiel passende examenregeling van de onderwijsinstelling).

Examinering is (veel) meer dan alleen het project Examenprofiel. Samen met vertegenwoordigers van het regionale bedrijfsleven werken instellingen hard aan goede examinering. Daarnaast zoeken zij naar mogelijkheden om langs de weg van standaardisering de kwaliteit verder te vergroten. Examenprofielen zijn een hulpmiddel daarbij. Door met elkaar het initiatief en de regie te houden, blijft het primaat voor goede examinering daar waar het hoort, namelijk zo dicht mogelijk bij het scholingstraject van de student.

Concreet: in het mbo worden afspraken gemaakt over processen rondom examinering die eenduidige zeggingskracht hebben, zoals:

Er zijn landelijke standaarden. Zo doen we de examinering in het mbo in Nederland. Dit zijn de processen, dit zijn de koppelingen tussen de processen en dit is het soort afspraken die de stakeholders, inclusief overheid en toezicht, met elkaar daarover gemaakt hebben. Wilt u de details weten, bijvoorbeeld per bedrijfstak? Hier is de set examenprofielen waarin de

uitwerkingen staan van die bedrijfstak. Wilt u nog meer weten? Hier zijn de profielen zoals die regionaal zijn geïntegreerd in de examenpraktijk. Verder zijn er handreikingen aan de hand waarvan examenreglementen kunnen worden gemaakt dan wel getoetst.

Relatie tot de Intentieverklaring en de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o.

Beroepsonderwijs en bedrijfsleven hebben de krachten gebundeld voor goed mbo dat aansluit bij de arbeidsmarkt. Er is gekozen voor gedeelde verantwoordelijkheid op meerdere terreinen.

Kwalificeren, examineren en beroepspraktijkvorming (stages en leerbanen) worden weer met elkaar verbonden. Vooraf vinden partijen elkaar in de eisen die gesteld worden: de niveaubepaling. Tijdens en na de opleiding werken alle onderwijsinstellingen en leerbedrijven binnen de afgesproken sectorale examenkaders: de niveaubewaking. Afspraken over examinering kunnen de vorm krijgen van examenprofielen, aansluitend op de kwalificatiestructuur en gevalideerd door paritaire commissies, en het kan ook doordat onderwijsinstellingen gezamenlijk examenproducten en -diensten laten ontwikkelen, waarmee naast harmonisatie ook doelmatigheid bereikt wordt. In veel sectoren werken onderwijs, georganiseerd bedrijfsleven en kenniscentra in toenemende mate samen aan goede examenproducten. Er zijn ook sectoren die goede ervaringen hebben met centrale vaststelling van examens. Allemaal voorbeelden dat afstemming werkt.

Rol van de overheid

De kwaliteit van examinering is een proces van zelfregulering. Maar dat betekent niet dat de overheid buiten spel staat. OCW stelt de kwalificaties vast, draagt zorg voor bekostiging en is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs. De onderwijsinspectie houdt toezicht. Het werkveld zelf zoekt in samenspraak met OCW naar mogelijkheden om examens op orde te krijgen en te houden. De overheid kan dat proces doelgericht ondersteunen. Wellicht met extra middelen, wellicht met tijdelijke regelgeving en met bijpassend extern toezicht. Om kwaliteit van examinering serieus te kunnen nemen, moeten de condities kloppen. Zo ontstaat niet alleen draagvlak binnen onderwijs en bedrijfsleven, maar mogen en willen deze partijen ook aangesproken worden op hun verantwoordelijkheid.

Management van verwachtingen

We moeten beseffen dat verbetering van de examenkwaliteit niet met een vingerknip gerealiseerd is. Het is een continu proces dat nooit ophoudt en in complexiteit niet onderdoet voor de invoering van competentiegericht onderwijs. Kwaliteit heeft bovendien zijn prijs. De kwaliteitsslagen die instellingen maken, en waarvoor onderwijs en bedrijfsleven nu op landelijk en sectoraal niveau de voorwaarden scheppen, moeten bedrijfseconomisch uitvoerbaar zijn.

Zeker als het om examinering gaat mag kwaliteitsverbetering niet voor de bühne zijn. Papieren afspraken die niet leiden tot verandering zijn niet meer dan 'nieuwe kleren van de keizer'. Afspraken moeten transparant zijn en moeten uitmonden in sectorale standaarden. Daarbij is het ook een kwestie van optimaliseren van de communicatie tussen onderwijs en bedrijfsleven op alle niveaus: landelijk, sectoraal en regionaal. Decentraal wordt de kwaliteit daadwerkelijk tot stand gebracht en ook daar is sprake van gedeelde verantwoordelijkheid. Praktijkopleiders van de erkende leerbedrijven zijn immers medeopleider en medebeoordelaar. De lat ligt hoog, maar we moeten realistisch blijven.

De resultaten

Onderwijs en bedrijfsleven hebben een helder beeld voor ogen waar zij over een paar jaar op uit willen komen. Wat levert dit proces op?

Voor de mbo'er zelf:

- meer vertrouwen in je eigen diploma, met meer civiel effect
- minder verschil tussen examinering van opleidingen

Voor de onderwijsinstelling:

- een beter imago
- meer doelmatigheid, minder bureaucratie
- gericht en proportioneel toezicht
- voorkomen van ongewenste centralisatie

Voor de erkende leerbedrijven:

- meer medeverantwoordelijkheid en meer betrokkenheid bij examinering
- meer uniformiteit in de beoordeling, vooral ook binnen het leerbedrijf

Voor het afnemende beroepenveld:

- meer vertrouwen in de kwaliteit en het niveau van examinering
- mbo-diploma's met meer civiel effect

Voor overheid en politiek:

- verhoging van de kwaliteit van de examens, die tot uitdrukking komt in betere beoordelingen van de Inspectie
- meer doelmatigheid

Planning en fasering

Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd, en ook een stad is nooit af. In juni 2010 kiest de Landelijke Regiegroep Examinering een scenario voor de 3e fase van het project

en voor de gewenste projectstructuur, aan de hand van de inhoudelijke resultaten die tot dusver zijn geboekt en in lijn met de intentieverklaring. Op dat moment zijn er voor 20 branches en 73 kwalificatiedossiers (een kleine 200 kwalificaties) ongeveer 30 examenprofielen opgeleverd die voldoen aan de eisen van het opgeleverde format. Er is een model ontwikkeld waarin alle examenprocessen zijn beschreven. En er is in beeld gebracht welke stappen er gezet moeten worden door instellingen en leerbedrijven om van landelijke sectorale standaarden regionale werkelijkheid te maken.

Dan start de feitelijke uitvoering van de plannen op schoolniveau. In de rapportage van de tweede fase is een overzicht van concrete activiteiten opgenomen (zie bijlage). De regiegroep heeft de projectleider en het projectteam verzocht die activiteiten de komende periode ter hand te nemen.

De rapportage en bijbehorende bijlagen zijn te vinden op de website Examenprofiel en de websites van de betrokken partners.

Namens de Landelijke Regiegroep Examinering,

Frida Hengeveld, voorzitter

Bijlage: samenvatting, conclusies en aanbevelingen 2^e fase

Samenvatting, conclusies, aanbevelingen

In de eerste twee fasen van het project examenprofiel is een landelijk format ontwikkeld als gespreksagenda tussen onderwijs en bedrijfsleven. Op basis van de eerste ervaringen daarmee vindt de regiegroep nu de tijd rijp om in een vervolgfase te werken aan de implementatie. De volgende onderdelen moeten in de derde fase (2010-2012) worden uitgewerkt:

1. Landelijk format (versie 3.0) doorontwikkelen met gebruikmaking van de opbrengsten van de procesarchitectuur: kaders afspreken op landelijk niveau over betrokkenheid van het bedrijfsleven, over dekking en inhoud (verder uit te werken op sectoraal niveau), over kwaliteitsontwikkeling en professionalisering. Daarbij streven naar vereenvoudiging en duurzaamheid. De kaders worden op instellingsniveau geconcretiseerd in afspraken en beleid, zodat ze leiden tot kwaliteitsverbetering en meer vertrouwen.
2. De sectorale examenprofielen compleet maken zodat in alle sectoren adequate examenprofielen beschikbaar zijn. Daarbij zorgen voor de relatie met de kwalificatiedossiers: toevoeging van examenprofielen moet leiden tot minder detaillering in de uitvoering (en verantwoording) van examinering. Mogelijke borging onderzoeken van het examenprofiel als onderdeel van het kwalificatiedossier (deel E) met de mogelijkheid dat een examenprofiel verschillende kwalificatiedossiers kan afdekken; bezien of deel c daardoor weer terug kan in de rol van adviesdocument. De werkgroep die ingesteld is door de stichting Bedrijfsleven Beroepsonderwijs i.o, kan dit materiaal als input voor haar opdracht gebruiken.
3. Toetsing van examenprofielen aan een vastgesteld kader en afspraken maken over de processen om tot keuring te komen. Afspraken maken over onderhoud van de ontwikkelde profielen. De formele positie van de overheid afspreken.
4. Alle onderwijsinstellingen (en georganiseerd bedrijfsleven) gaan werken met de opbrengsten van het project examenprofiel door:
 - a. De afspraken die op landelijk niveau gemaakt zijn te verwerken in hun handboek examinering;
 - b. De afspraken die op landelijk niveau gemaakt zijn te benutten bij het maken van regionale afspraken;
 - c. De procesarchitectuur en het procesmodel te gebruiken als basis voor (het bijstellen van) de examineringsprocessen;
 - d. Werk te maken van de professionalisering van alle personeelsleden die bij examinering zijn betrokken.
5. Procesarchitectuur verder ontwikkelen:
 - a. Het beschreven procesmodel benutten om de vier sporen van de tweede fase sterker met elkaar te verbinden: de gecreëerde helderheid over

processen en verantwoordelijkheden gebruiken bij de doorontwikkeling van het landelijk format en de sectorale uitwerkingen, bij de implementatie op instellings/regionaal niveau en bij de gesprekken aan bestuurlijke tafels;

- b. In de scholen die experimenteren met de examenprofielen (spoor 1) het procesmodel implementeren en onderzoeken of bijstelling nodig is;
 - c. Het procesmodel introduceren bij alle onderwijsinstellingen en hun regionale partners.
6. Deskundigheid van alle professionals die bij examinering betrokken zijn bevorderen en daarbij onderzoeken of borging via certificering en een register mogelijk en wenselijk is.
 7. Samenwerking en efficiëntie bevorderen door op initiatief van de bedrijfstakgroepen in alle sectoren de (verdere) mogelijkheden van gezamenlijke inkoop, ontwikkeling en beoordeling van examenproducten te onderzoeken en waar nodig te stimuleren.
 8. Met de overheid en de inspectie afspraken maken over proportioneel toezicht op examinering als antwoord op de aantoonbare verbeteringen die een gevolg zijn van de afspraken uit het project examenprofiel:
 - a. Gegarandeerde betrokkenheid van het georganiseerde bedrijfsleven;
 - b. Afspraken over inhoud en dekking;
 - c. Borging van kwaliteit en professionalisering.

Bij gezamenlijke ontwikkeling van examenproducten hoort ook dat de inspectie vooraf toezicht houdt op de toetstechnische kwaliteit van examenproducten zodat het kwaliteitsonderzoek op de instelling daadwerkelijk proportioneel kan worden ingericht.

9. Een strategisch communicatieplan ontwikkelen voor de gehele periode tot aan de beoogde invoeringsdatum (2012-2013), waarbij ook stakeholders en medewerkers op de werkvloer worden bereikt.
10. Vanaf 1-8-2011 worden examenprofielen uitgerold in de hele sector. Daartoe moet het volgende gerealiseerd zijn:
 - a. Instellingen (spoor 1 focusgroep) gaan concreet aan de slag met examenprofielen en met de procesarchitectuur. Daarbij wordt een casus geheel uitgewerkt op financiële implicaties (business case).
 - b. De procesarchitectuur (spoor 3) wordt naar de onderwijsinstellingen gebracht, zodat examinering in de regio profiteert van deze afspraken en zodat de procesarchitectuur doorontwikkeld kan worden tot referentieafspraken (zie ook punt 4).
 - c. In schooljaar 2010-2011 wordt een dekkende structuur van examenprofielen opgeleverd (hele kwalificatiestructuur, spoor 2) (zie ook punt 2).